

– з інтегральним семантичним компонентом "короґару (転がる) – котитися"

- коро (ころ) – покотитися один раз і зупинитися
- коро-коро (ころころ) – продовжувати котитися
- ґоро-ґоро (ごろごろ) – продовжувати котитися (про великий важкий предмет)

• конґоро-конґоро (こんごろこんごろ) – продовжувати котитися (про великий важкий предмет з гуркотом)

– з інтегральним компонентом "таберу (食べる) – їсти"

- паку-паку (ぱくぱく) – цямкати, плямкати
- пакурі-пакурі (ぱくりぱくり) – поглинати, широко відкриваючи рота

• пакун-то (ぱくんと) – жадібно з'їсти (проковтнути за один раз)

- пакун-пакун (ぱくんぱくん) – жадібно, ненаситно їсти
- пакун-пакун (ぱっくんぱっくん) – дуже жадібно, ненаситно їсти

– з інтегральним семантичним компонентом "вараї (笑い) – сміх"

• а-хха-ха (あっはは), ха-хха-ха-ха (はっははは), ва-хха-ха (わっはは) – забавний, веселий сміх

• і-ххі-ххі (いっひっひ), хі-ххі-ххі (ひっひひ), ке-ке-ке-ке (けけけけ) – сміх без емоцій

• у-ффу-фу (うっふふ), фу-ффу-фу (ふっふふ) – таємничий, недобрий сміх

• е-ххе-хе (えっへへ), хе-ххе-хе (へっへへ), те-ххе-хе_ц (てっへへ) – хитрий, підступний сміх

• о-ххо-хо (おっほほ), хо-ххо-хо (ほっほほ) – зловтішний сміх

Отже, спираючись на основні положення, розглянувши нами в даній роботі, ми можемо зробити висновок, що дитяча ономапоетика своїми структурними критеріями, за винятком оказіоналізмів, відповідає структурним моделям мови-донора, але структури ОС дозволив виявити низку лексико-семантичних особливостей, що притаманні мові дитячої ономапоетики.

Підсумовуючи зазначимо, що ономапоетика сучасної дитячої японської мови, незважаючи на те, що основою її лексики є загальноповживані ОС, варіюється і утворює свою "дитячу ономапоетику". Очевидно, що вона орієнтується на формальні показники загальної ономапоетичної системи японської мови, проте має чималий ряд своїх особливостей, зокрема семантичних, які тісно пов'язані з її структурою і утворюють єдине поле для дослідження.

1. Кобелянська О. І. Японська ономапоетична лексика: лінгводидактичний аспект // Мовні і концептуальні картини світу. – 2009. – №27.
2. Кокуго то кокубунґаку. – Токіо, 1953. – № 1. 3. Конрад Н. И. Синтаксис японського мови. – М., 1937. 4. Поливанов Е. Д. По поводу "звукowych жестов" японського мови // Статті по общему мовознавству: избранные работы. – М., 1968. 5. Чиронов С. В. Ономапоетические слова в современном японском мови (Проблемы функционирования) : Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – М., 2004. 6. Fukuda Hiroko. Jazz up your Japanese with onomatopoeia. – Kodansha, 2003. 7. Hinata Shigeo. Gion-go, gital-go-no yomihon jiten. – Tokyo, 1991. 8. Imai M. Expressing motion events through mimetics: An alternative way of motion lexicalization in Japanese. – Neijmegen, 2008. 9. Imai M., Kita S., Nagumo M., Okada H. Sound symbolism facilitates early verb learning // Cognition. – 2008. – Vol. 109. 10. Yasano Tsuruko, Kindaichi Haruhiko. Gion-go, gital-go jiten. – Tokyo, 1978. 11. 池田 仁人, 戸北 凱惟. A Study of the Expression of Cognitive Notice in Elementary School Children : The Function of Onomatopoeia in Life Environment Study// 理科教育研究. Vol. 45, №3. 12. 玉村文郎. 日本語の音象徴語の特徴とその教育//日本語教育. №68.

Надійшла до редакції 08.09.09

I. Дрига, канд. філол. наук, доц.

РЕДАКЦІЇ МОВИ КАРАМАНЛІЙСЬКИХ ПАМ'ЯТОК

З точки зору мовних особливостей та орфографії встановлено три редакції аналізованих караманлійських текстів: Венеція-Бухарест-Самсун; Стамбул-Афіни; приватні друкарні Греції. Найстарішими є венеціанська, бухарестська редакції, решта демонструє відмінні рішення стандартизації греко писемної турецької орфографії. Орфографія пам'яток відмінна, тоді як мова є гомогенною з поодинокими регіональними відмінностями.

From the point of the language peculiarities and spelling the Karamanli texts belong to the following three redactions: Venice – Bucharest – Samsoun; Istanbul – Athens, private Athens' printers. The Venice / Bucharest editions are the oldest spelling redactions, whereas other texts demonstrate several approaches to standardization of Turkish spelling in Greek letters. There are spelling differences between the texts but their language seems homogeneous, with only few regional elements.

Метою даної статті є відповідь на питання, чи становлять гомогенний масив з точки зору мови та орфографії караманлійські книги, друковані у різні часи та в різних місцях світу (караманлійською писемністю тут та надалі називатимемо тюркську писемність на основі грецької абетки християн – тюркофонів, що разом із мусульманами мешкали на території Османської імперії, у Північному Причорномор'ї та Західній Європі). Даній меті підпорядковано наступний ряд завдань: упорядкувати величезний масив доступних нам караманлійських текстів із огляду на їх мовну приналежність; надати першу спробу їх класифікації, тим самим зробити крок вперед щодо подальшої атрибуції караманлійських пам'яток із невідомим авторством, місцем та датою написання.

Як відомо, для того, щоб встановити діахронічний зв'язок між використовуваною в якості писемно-літературної турецькою мовою та розмовною мовою в даному регіоні, слід застосувати поетапний аналіз, поступово виокремлюючи як в мові писемних пам'яток, так і в місцевих говорах та говірках давньотюркські, загальноногузькі, західногузькі та кипчацькі складові, беручи при цьому до уваги цілий ряд таких лінгвістичних законів історичної граматики тюркських мов, якими є насамперед порівняно більший до категорій іменних частин мови динамізм історичного розвитку категорій дієслівного стану, способу, часу та особи тощо. Лише виявлені в результаті такого поетапного аналізу мовні особливості можна буде з повним правом вважати історичним доказом того, наскільки дотримано писемною стандарту в

тому або іншому писемному тексті, або ж ці особливості з'явилися внаслідок особистого вподобання, використання живого розмовного діалекту або мовного чуття автора чи то переписувача або редактора тексту.

Незважаючи на позірну смислову схожість визначень лінгвістичних термінів "писемна мова", "мовний стандарт" та "літературна мова", ототожнювати ці терміни, вивчаючи тюркські мови, що створили власні усно-розмовні традиції, які увійшли до історії літератури, такі мови, буде безперечно помилковим. Подібні терміни не лише не є синонімічними за значенням, але, при розгляді в історичній перспективі, поняття "літературності", "літературної мови" включає не лише мову писемних творів, але усі комунікативні форми існування мови. Протиставлення "літературності" відбувається до діалектів та просторіччя, при чому наголошується на зразковості, нормалізованості мови, що сприймається як "правильна" та обов'язкова, та наявності її сформованих функціональних стилів.

Саме тому мовний стандарт є сукупністю тенденцій мовного розвитку, властивих кожній історичній епосі та зумовлених історичними умовами, застосовуваними на практиці суспільством та в той же час являє собою вияв внутрішніх законів мовного розвитку [6, с.17]. Разом з тим, мовним стандартом прийнято вважати утворену внаслідок природного відбору єдність тенденцій мовного розвитку, оптимальних мовних компонентів та особливостей писемності, що пройшли випробування в процесі суспільних практик.

Серед взаємопов'язаних між собою ознак стандартизованої мови називають її усталеність та унормованість у вжитку поколінь носіїв, розповсюдженість на розлогій території, відповідність внутрішній структурі та законам розвитку мови, вищий порівняно із іншими мовними варіантами або редакціями статус, а також можливість віддзеркалення тенденцій подальшого розвитку даної мови тощо. За визначенням С. Ожегова [5, с. 14–15], для формування мовного стандарту необхідно, щоб були виконані наступні передумови: 1. Розвиненість літературної мови та засобів періодики цією мовою; 2. наявність закладів загальної та вищої освіти та курсів, що надають освіту даною мовою, існування відповідних підручників та навчальних посібників даною літературною мовою; 3. використання даної літературної мови в державних установах; 4. наявність сформованих наукових кіл та кола інтелігенції, що використовують дану літературну мову в побуті та власних науково-дослідних студіях.

Той факт, що великий масив караманлійських текстів як у рукописному, так і в друкованому вигляді на протязі досить тривалого періоду перебував у споживанні тюркофонного населення і був предствалений численними функціональними стилями (стилістика караманлійської писемності – досі не досліджена проблема та вимагає окремої статті), дає нам підстави говорити про те, що писемна караманлійська традиція розвинула турецьку мову до рівня стандартизації, та використовувала саме літературно-писемний її різновид, що був у вжитку інтелектуальних тюркомовних кіл різних країн світу своєї доби. Таким чином, в караманлійських текстах ми можемо знайти відображення відмінних періодів розвитку літературно-писемного різновиду турецької мови.

Разом з тим, з метою визначити, наскільки уніфікованими виявляються особливості письма та граматики турецької мови в караманлійських виданнях різних часів та друкарень, наскільки численні видавці демонстрували єдність при передачі караманлійською засобів турецької мови, нам довелося звернутись до караманлійських друкованих книг хронологічно раніших та пізніших редакцій архівних зібрань Києва, Стамбула та Афін, порівняти особливості орфографії та певні "наріжні" для розрізнення редакційних відмінностей мовні особливості в цих книгах. Жодне з аналізованих караманлійських видань ні в Україні, ані в місцях їх перебування не було опубліковане, усі вони існують у поодиноких примірниках в архівних зібраннях за кордоном і не доступні вітчизняному тюркологіві. Аналізовані нами тексти ніколи не ставали об'єктом дослідження лінгвістів або філологів, атож вони вводяться у науковий обіг вперше, чим зумовлена наукова новизна дослідження та її значна теоретична вага для української тюркології. Відтак ми дійшли попереднього висновку, що процес стандартизації турецької мови, відображений на письмі в караманлійських текстах, мав місце зазедве накінці 19 – на початку 20 ст., але ніяк не раніше. Попередні ж книги демонструють досить відмінні одна від одної тенденції у передачі фонетично – морфологічних особливостей турецької мови. Для ілюстрації даного положення в даній статті обсяг дозволяє нам навести лише по одному-двох прикладах з тих місць видання караманлійської літератури у світі, які відіграли найбільш важливу роль у популяризації релігійно-світської караманлійської спадщини і є найбільш відомими дослідникам на сьогодні (В даній статті використовуються аббревіації двох науково-дослідних центрів м. Афін, Греція, з караманлійських книгосховищ котрих ми мали сприятливу нагоду скористатись: 1. KMASp., Κεντρου Μικρασιατικων Σπουδων. Χαλκουν Μεταλλιον Ακαδεμιας Αθηνων. Ιδρυτες: Μέλλτο καί 'Οκτάβιος Μερλιε. 2. Gen., (Γενναδειος Βιβλιοθηκη) Gennadius Library Of American Institute, Athenes. У розділі "література" нами збережено каталожні номери шифрів використаних книг даних центрів). Так, поза увагою даної статті лишаються варті окремого вивчення Лондонська,

Віденська, Ляйпцигська, Паризька, Кіпрська (зокрема, монастиря Кіккос), а також болгарська традиції караманлійського друкування, їх книги вимагають окремого дослідження, що його сподіваємося здійснити у подальших статтях. Так само, через брак матеріалу, не узято до уваги ймовірно багату кримську караманлійську традицію, книги якої ані в київських, ані в грецьких книгосховищах віднайти не вдалося. При дослідженні кожного з текстів ми брали за мету насамперед дібрати для порівняння тексти, близькі за стилістикою, на підставі порівняння яких визначити ступінь близькості мови та орфографії. Використовуваний метод – порівняльно – історичний.

Першу спробу провести аналіз транскрипції караманлійської писемності було здійснено 1928 р. російським видатним тюркологом Н. К. Дмитрієвим [1, с. 417]. Тюрколог зазначає [1, с. 423]: "...маючи на увазі провести певні досліди з історичної транскрипції, що врешті-решт призведуть до османської історичної граматики, ми почали з аналізу сербських турцизмів Вука Караджича... македонських текстів Верковича.. ми зупинились на цікавій та рідкісній пам'ятці, так званім карамалицькім тексті [7, с. 1–3]: Книга за наученіє "трих язиков" славяно болгарски и грецксія и карамалицкою... – видана в солунській друкарні хаджи Феодосія 1841р.". Кожну сторінку тексту поділено на три частини – текст болгарською, грецькою та "карамалицькою" (в розумінні Дмитрієва – турецькою; проте караманлідіка в одному тексті передана слов'янськими літерами. По Селіщеву, відомо 3 примірники: примірник Слов'янського Відділення бібліотеки Акад. Наук, шифр XXIV. Ср. (бібліотека Срезневського. 1309 б. 750); змістовно текст є передруком Дідаскалії хаджи Даниїла, створений з метою полегшити вивчення грецької мови албанцям, влахам та болгарам. Стиль та синтаксис пам'ятки свідчать, що текст є перекладом з інших мов ad hoc, "...перекладач рабські наслідуює розташування слів оригіналу в ущерб синтаксису самої караманлиджа... Схоластичного типу повчання, де окремі фрази на повсякденні теми вишиковані без зв'язку та зовнішньо не відокремлені пунктуацією... Система розташування – одне – два слова в рядку – нагадує словник", - зазначає автор розвідки. "Грецькі орфографічні навички переписувача проходять в усіх текстах, відображають помилки та повне нерозуміння переписаного писцем". Надалі Дмитрієв переходить до аналізу орфографії пам'ятки, де, зокрема, звертає увагу на наступні особливості, що становлять, на його думку, "непрямі докази грецького походження переписувача" [1, с. 425]: 1. вживання *ε* в значенні *й*: *γυρομελιςιν* – *йюромелісин* – *ти маєш йти*; *γемеклик* – *йемеклик* – хліб насущний, *γетимемішлер* – *йетимемішлер* – не встигли. 2. Змішування на письмі *ш* та *с* із значним переважанням *с* (оскільки *ш* відсутній в грецькій абетці), напр.: *γυρεш* *иттек* – "пригощати" – наслідок "суто грецького", за Дмитрієвим, мислення. Дмитрієв згадує також про грецьку транскрипцію багатьох турецьких текстів у нотатках, серед яких: *Χεκιαυει Σαχ Ισμαηλ* (Хікає – і *шах* Ісмаїл), і зазначає: "...Оскільки на чисто турецькому ґрунті, де не було іноземного впливу, подібні форми не могли набути характеру системи, і слов'янин їх від турка не міг чути, - "факт грецької передачі не підлягає сумніву" [1, с. 426]. Разом з тим, внаслідок того, що Дмитрієв у своєму аналізі змушений був користуватись лише одним караманлійським текстом, він доходить помилкового висновку про те, що, передаючи на письмі дані приголосні таким чином, переписувач (перекладач?) не володів достатньою мірою турецькою мовою, тяжіючи до рідної йому грецької орфографії. Тоді як аналіз багатьох караманлійських текстів свідчить про нормативність передачі на письмі *ğ* – у караманлидіді практично у всіх регіонах та всіма видавцями як стандарт, що усталився вже досить рано, від 18 ст. і побутовував до 1930-х рр. – часу фактичного зникнення караманлидіді.

Користаючись з досвіду описових досліджень фонетики та орфографії караманлійської мови J.Eckmann [19, с. 168], O F. Sertkaya [29, с. 1–21], F.Ağca [8, с. 3–18], а також базуючись на власному досвіді прочитання караманлійських текстів [16, с. 127–133; 17, с. 12–30; 18, с. 587–598; 3, с. 98–106; 2, с. 2009], ми вважали за потрібне дотримуватись наступної схеми в аналізі пам'яток та звертати увагу насамперед на такі орфографічні, фонетичні, морфологічні та лексичні особливості: 1.1. дифтонги; 1.2. використовувани під- та надрядкові знаки, діакритики та лігатури; 1.3. передача одного звуку двома літерами; 1.4. використання в одному тексті звуку чотирьох літер i, i, η, η, їх фонологічне розрізнення; визначення фонетичного статусу літери -i; 1.5. передача на письмі звукосполучення /ks/; 1.6. порушення закону сингармонізму за рядом; передача на письмі сингармонізму за огубленістю; 1.7. випадіння на початку та в середині слова приголосних ğ, y; 1.8. передача на письмі звукосполучень /nd/, /md/; 1.9. передача на письмі дзвінких губних та зубних приголосних на кшталт /b/ та /d/; 2.0. відображення на письмі приголосних звуків ş, ç, с (дж); 2.1. передача в караманлійській орфографії задньоязикового приголосного /q/, а також зміна /q/-/h/; 2.2. передача /ng/ через k; Відмінки: орудний; спрямовальний; місцевий; висхідний; родовий; знахідний. 2.3. Займенники: (насамперед) вказівні, зворотні. 3.0. Найбільш вживані дієслівні часи; 3.1. Неособові форми дієслова: віддієслівні іменники (масдари), дієприкметники та дієприслівники. 3.2. Синтаксичні особливості 3.3. Аналітичні конструкції речень. 4. Лексичний склад: міра використання запозичень; передача релігійної термінології; питомі для тексту топонімика та ономастикон.

У розгляді мови караманлійських текстів ми ми услід за Н. К. Дмитрієвим [1, с. 429] не ставили в основу синтаксичні особливості, адже погоджуємось із його висновком про те, що якщо караманлійська фонетика – дуже істотною з огляду на цінність транскрипційного матеріалу, то синтаксис, особливо перекладних творів, може бути "...зовсім не турецький, для наших цілей зовсім використано бути не може... перекладач рабськи передавав оригінал на караманлицьку, зберігаючи взаємне розташування слів та не-тюркське керування".

Нумерацію складників вище наведеної схеми збережено при аналізі усіх наступних текстів.

1. ВЕНЕЦІЯ (сьогодні каталоги віднайдені караманлійських текстів свідчать, що перше караманлійське видання відбулось саме у Венеції, а після цього міста друкування розповсюдилося на такі міста, як Амстердам, Париж, Лондон, Відень тощо): **Cümle seneni'n kiriaklerine tzevap ve' nasaatla'r.** *Tefsir olunmuş, Rumca yaban dilinden Türk lisanına, A'tallialı Serafim İ'eromo'nahostan simdi ilk eve'l pasmayia verildi, pw zikr olunan kimsenun hartz masrafıylan, Hristianların Kifaetligi, ve Helaslıklar itzun. İmti taxi, Soultan Valitoulla'h Panagi'a Ky'kkonoun Kıprista sakin olan, azim ve Patisah Monastirin metat İmtatigilan saukliga gkelip anziga pean o'luntu, ve pasmagia veriltili ziate emek zaxmetilen, ve hartz masrafıylan.* (Bortoli Antonios Pasmatzitan. 1756. *Con licenza de' Superiori, e Privilegio*). – *Venedikte, 1756. Kikkо Монастири тѣматевнтен*. – Відповідь та поради на річні православні недільні служби. Витлумачені та перекладені з іноземної грецької на турецьку мову, від ієромонаха Серафіма Анталійського, нині вперше подано до друку, за рахунок (отих) згаданих, для компетентності та прощення християн. Тепер же, клопотом великої праці, та великим коштом, було викладено за традиційною допомогою сповненого наміру падишахського монастиря Пресвятої діви Марії, розташованого на Кіпрі в Кіккосі, і подано до друку (з друкарні Антонія Бортолі, 1756. – у Венеції, від прихожан Кіккоського монастиря) [14]. Один з найбільш старих відомих друкованих примірників. Текст складається з двох стовпчиків відповідно турецькою та грецькою мовами. Проте в деяких місцях у першому стовпчику, де мусив бути грецький текст, спостерігаємо перехід на турецьку (по-

чинаючи від останніх 3 рядків стор. 1 і далі). 1.1. Дифтонги: χакει' = ει. ΙΩ\ -/Ü/: γιωξε'κ = yüksek. Лігатури: ρι = ρι: Μοναστηρι'vw \ monastirinin, -iw=, найбільш ймовірно, що -ing. Використання: 1) з метою передати родовий відмінок інакше, ніж афікс орудного відмінку -an \-en, проте див. σιζλερι'v / sizlerin. 2) ι'τζιw' = içün. 1.2. Діакритики: όλωναν' / olunan, кітатті' / kitabı, μιλαίμιλι'κ / milayimlik. Πώζεκιλ / bu şekil. Знак |' вживається на позначення палалізації. 1.3. Передача одного звуку на письмі двома літерами: үкелени' – geleni. ΣΟΥΛΤΑ'Ν, ΚΥ'ΚΚΠΝΟΥΝ ΟΥ(ου)= подовжений u. 1.4. Усі чотири літери, а саме: i, i, η, η, на позначення /w/ – /i/ використані в одному тексті. При цьому позначення ' вжито для передачі голосного переднього ряду. Проте в таких словах, як Πατισα'χ / padişah тощо правило здається порушеним, ймовірно перед σ \ ç – ş \ s, з метою розрізнення цих приголосних. 1.5. Γ'αιϊζι'ς = ks, Κωζετςλίκλεν. Χριστ(ι)ανλερι'v, де st-лігатура. Πατριγι' (tr)= лігатура. Πίσля (nr) так само вжито лігатури. 1.6. βε σα'ιρω / ve saire. Спеціальне буквосполучення вжите для передачі ι'τζιw' = içün. 1.7. γιωρε'κ \ yürek. νιε'τ / niyet. 1.8. Передача /ln/ за допомогою \νν/: ασλα Γιαγνησι' γιο'κτωρ \ asla yalnişi yuktur. /md/: Σι'μπι \ simti. 1.9. μπου' - bu. Μπενι'μ \ benim, μπι'ρ \ bir. Ππε'λκε / belki. 2.0. σ – /s/. Πατισα'χ, Γιαγνησι' \ yalnişi. Проте в абсолютному початку та в середині слова (інтервокальна позиція) σακι'v / sakin, μασρα'φιλαν \ masrafılan – збережено передачу через /s/. Таким чином, слід припускати, що в період, коли традиція друкування ще не усталилася (а надрукований у 18 ст. даний текст саме і належить до такого періоду) відповідник відсутньої у грецькій абетці /s/ все ще не було віднайдене, та пошуки прийнятого варіанту тривали. ç: ττι'ζ τζοκιw'π / tdiz çökür; Τζο'κ ζεμαν φι'κρ етп'т \ çok zaman fikr edip 2.1. Γεγγι' \ γγ = gl? 2.2. Κωλωγγωζα' – γγ = γγ \ v. Відмінки: орудний – ι'χтика'τιλαν. Спрямовальний: Κι'μσελερε / kimselere, όλανlara / olanlara. Місцевий: μερτεπετε' / mertebede. Висхідний: κι'μσетен / kimseden. Κιονωλωντεν / gönülünden. Генитив: -iw, muhtemelen, -ing. Sizlerin / σιζλερι'v. Знахідний: κι'μσει' \ kimseyi; χιπε' етеλε'рви / hibe edelerni. 2.3. Займенники: вказівні: олқи – ol, ki. Зворотні: кевти \ Kendi. 3.0. Найбільш вживані дієслівні часи: χο'κμ ε'υλεγε'σις / hokm eyleyesiz. Βαριρλα'ρ \ varilar, τωσυνωρλε'ρ \ düşünürler. Τζανα' τεκονουλατζα'κ / tcana tekonoulacak. 3.1. Неособові форми дієслова: масдари, дієприкметники, дієприслівки. Ολμασινη \ olmasini, καλμις \ kalmis; Κιτα'π ε'ттиклеринте' \ kitap ettiklerinde. Χιπε' ε'тμεγε νие'т ε'тμε'γилен \ хibe etmeğe niyet etmeğilen. Фикр етп \ fikr etip. 3.2. Синтаксичні особливості та порядок слів: прямий, інверсовані речення відсутні. 3.3. Аналітичні конструкції: Zira tçunki İntzil şerrifin lezetli dellaleriklerinin tcana tekonoulacak santigi olmağilan, ten peslenen aziği ketirir. Вжито нетиповий для турецької мови, проте природний для грецької, редулькований сполучниковий зворот "Оскільки / тому що...". 3.4. Лексичний склад: запозичення в османотурецьку мову з перської зберігли фонетику мови оригіналу, напр.: zaman. Передача релігійної термінології: Α'λλαχτωα'лле \ Allahu teala. Α'ζιζ βε μωμι', Χριστοζών Α'ζι'μ Ε'κκλησαςινυν γιορτα'μ... \ Aziz ve mumi, Xristosun Azim Ekklisasinun yordam... Топоніми: Α'vato'λ етрафинта \ Anadolu etrafında.

2. БУХАРЕСТ: E'nGXEIRI'DION Xrysa'nt'ou Patriarhoy I'erosolymon. ...Aleksandroy Skarla'toy Giga Voyvoda. Makariatoy kai Sofotatoy Kirioy E'fraim Partia'rhou I'erosoly'mon eu **Buharestio...** *Kara Mina Martion. 1768. Rumca, Karamanlica, Rusça metinleri olan bir derlemedir.* – Караманлійський турецький посібник з віри християнської для нерозуміючого румейської мову місцевого тюркофонного населення [20]. Перекладений з грецької мови та дещо перероблений з оригіналу текст оповідає про діяння "Іоанна Олександра Скарлати – Гіка Воеводи", заснування нової православної типографії за сприяння угорьовольського митрополита благочестивого Григорія. Для потреб як румейської, так і тюркомовної православної громади тексти оригінальним походженням з монастиря

Сумела від ієромонаха Парфенія Метаксупулоса. Збірка грецькою, караманлійською та російською з першою сторінкою грецькою мовами. Правопис: стара орфографія, лігатури у великій кількості. 1.1. Дифтонги: ει: φαίτελω \ feydelü / faydali. Лігатури: λου: Πνουματικοϛ \ ; ριλ-/ιι/; λστ/= /st/: Χριστιανλεϛ \ Hristianler; ενλ=εν: γενιληπτε \ yenilip te; \ inlün: Μουμμινλερ / müminler. Проте: Μπιτων ομωρλερρηντε / bitün ömürlerinde. 1.2. Діакритики: /ω/: μπω \ bu; /ε \ βε, /ά/: Αλλαχταϛ \ Allahtan, γιάχοτ / yahut. /ι/: ετίπ \ edip; /ή/: Αμελλερή \ Amelleri. 1.3. Передача одного звуку на письмі двома літерами: Ουτζρετηνή \ ücretini ÖY(ou) = подовження /u/. 1.4. у тексті наявні два звуки /i/ та /u/, позначені позначкою /i/. 1.5. γκο`γξ γκετζιπτήπ \ göç geçirip = ks, εξομολογής етерле`рiса \ ekzomologis ederler isa. 1.6. ΙΤΖΗ`Ν / için. Αλαδζακλερ / alacakler. Τωνιατε \ dünyade. Ιερομο`ναχοσλερ / İeromonahosler. Ταμαχλερρηντε \ v \ Tamahlerinden. Інший доказ, що доводить, що процес повної сингармонізації іще тривав і не був відображений на письмі, - відмінна передача на письмі на тій же сторінці одного й того ж слова двома різними способами: ιμανσιληκларηνταϛ \ v \ α`ζ ιμανλερρηντε \ imansizliklerinden / az imanlerinden. 1.7. Γ`αρτιμ \ yardimi. Ε`γερρη / eğerim. γιωτων \ yutsun. 1.8. /n/: μτ \ mt. 1.9. μπ – μπω \ bu; μπι`р / bir. /п/ – /b/: Μμπαρεκλε`ρις \ Mübarekleriz. 2.0. /v\ = /d/: ντοα` ετι`π / dua edip. νε` κατα`р ki / ne kadar ki... σ – /s/: Σσεγтаϛ \ seytan. Ϝ: γκετζιπτήπ \ geçirip. с: τζана / cana; 2.1. ахт`зе` (ιστε`μεγелар) \ aqce istemeyeler. 2.2. олукте`v соγра / oldukten so(γ)ngra.. Відмінки: орудний – Σοσλερη`γiλεν / sözlerigilen. Спрямувальний: ο`νλαρα \ onlara.. Місцевий: γε`р γιωζωνте` \ yer yüzünde. Висхідний: ιχпкаτοησλiκλερρηντε \ v \ ihtiyatsızlıklarından; α`ζ ιμανλερρηντε \ v \ az imanlerinden; Ασησλiκλερρηντε \ v \ Hasisliklerinden. Генитив: Α`λλαχτη`н χρημη` \ Allahın hismi (başierinde olsun). Знахідний: τζωμλεγη \ cümleyi. 2.3. Займенники: неозначений: κη`μσεлер / kimseler; вказівні: ο`γλε` \ öyle; μπωνλα`р \ bunlar; χε`р кезиниз / her keziniz. 3.0. Найбільш вживані дієслівні часи: Ζαραρiληγη` етерле`р / zararlığı eterler Кесерле`рсе \ keserlerse. Κογιβερμεσε`ρησε / koyivermezlerse. олσωνле`р / olsunler α`ф олwynmatk \ af olunmadık χατζλατηλα`р / hacladılar? Верет`зе`к \ verecek. γιαζηγημηζ κπηη` / yazdıımız gibi 3.1. Масдари: βαρμαλαρηνη` vartalariını. Εγλεμελερρηνη` eylemelerini.

Дієприкметники: καλαν \ kalan, тiокен`метк / tükenmedik (sehenpeme); (χερ`γερте`) μπουλωναϛ \ (her yerde) bulunan.

Дієприслівники. Ο`λωνωπ / olunur; Ο`λωπ / olup; 3.2. Синтаксичні особливості та порядок слів: прямий, інверсії не спостережено. 3.3. Аналітичні конструкції: приєднання підрядного до головного складного речення за допомогою бажального способу; ve-початковий цикл складносурядних речень (нанизування); подвійна форма сурядності Кеρε`к ... керε`к... 3.4. Лексичний склад: вживається значна кількість запозичень з грецької мови, насамперед релігійна термінологія та ономастикон, напр.: Πνουματικοϛ Ϝ Rnōmatikos; Πετε`ρεϛ \ Pederes; Ιερομο`ναχοσλερ \ İeromonahosler; Α`φωρισμου`ος олσωνле`р / aforismous olsunler, Λαiκoσλε`р \ Layikosler; персько-арабські запозичення: βακωφле`р / vakuffer. Специфічні для даного тексту та рідко вживані в інших займенники α`σλατζα / aslasa. πασκατζα / başkaca. Передача релігійної термінології: Α`λλαχταϛ \ Allahtan. Ζεκαατ \ Zekaāt. Ρα`ππ Α`λλαχтен \ Rabb Allahten. Власні назви: Γ`ω`δανην / İüdanın. Κα`iv / Kain. Δαφαν` / Da(ğ)on (Filistinli Tanrı, ya da Epir şehrindeki Zeos'un tapınağı); Α`βειρω`ν / Α(χ)veron (Epir'de yer altındaki nehir). Топоніми: Γ`ζνηκτεκη \ İznikteki (Patereslerin).

3. СТАМБУЛ – КОНСТАНТИНІЄ: 3.1. ПРИВАТНІ ДРУКАРНІ: Th'eiou kaiierou Evangelion, yani İndzili Şerif, Anatoli Gazetası mouellifi Koulalı Evangelinos Misailidisden adı Türkî lisanına terdcüme, ve kiafei " Anatolılı Ortodoksoz Hristianların moutaliaası itzoun tapp-ou temsil olinmouşdır. İoannis ve Mattaios kavainde Evangelion. İstanpolda, Evangelinos Misailidis tap hanesinde 1866-1868. (İncili Şerif) [30]. – Священе Євангеліє, тобто Новий Завіт, від автора газети "Анатолі" мешканця району Кула Євангеліноса Мі-

саелідіса, переклад на турецьку мову, і друк (якого) було представлено для читання усіх анатолійських православних християн. Євангеліє від Іоанна та Матфія. – У Стамбулі, друкарні Євангеліноса Місаелідіса 1866 – 1868 (Новий Завіт). Додано аркуша, в якому перераховано імена осіб, з порад котрих скористався перекладач книги: *İşrou kitapı serif Anatoli kittasında poulinan faziletliou Mitropolitlerin gianı Kaisareias Payisios, Efesou Payisios, Kyzikou Nikodimos, Nikomideias Dionysios, Nikaias İoannikios, Amaseias Sofronios, Proysis Konstantios, Neokaisareias İeroфеos, İkoniu Neofytos, Pisideias Kaisepios, Trapezountos Konstantios, Agkypas İoannikios, Filadelfeias Meletios, Haldias Gervasios, Rodopoleos Gennadios efendiler namı şeriflerine mütercim tarafından tenmik olunmuşdır.* – Перекладачем даної книги було використано напучування та настановлення їх честі добродієвних митрополитів, що знаходяться в Анатолійській частині (імперії) на імення Паїсії Кесарійський, Паїсії Ефеський, Никодим Кизійський, Діонісій Нікомедійський, Іоаннікій Нікейський, Софроній Амасійський, косянтин Проїсійський, Іерофей Неокаїсерійський, Неофіт Іконійський, Кайзерій Пісідійський, Костянтин Трапезундський, Іоаннікій Агрипійський, Мелетій Філадельфійський, Гервасіос Халдейський, Геннадій Родопольський.

Правопис: орфографія практично усталена, вживання діакритиків, що надають можливість практично однозначної інтерпретації фонетики тексту. 1.1. Дифтонги: /ie/: ресмиелеринде / resmielerinde. /ia/-â/: λιαζη`μ / lâzim; κιαφфе`ι \ kâffe-yi; /iω /-Û/: κiουνλερ / günler. (у об'єднаному із підрядковим розділовим знаком вигляді) в слові: πoγiουk / büyük. Лігатури: γia \ /ya/: χαφταγiα` \ haftaya. 1.2. Діакритики: /ε \ : `εφενδιλερ / efendiler, /ά/: μουταλιαα` / mutalaa, φακατ / fakat; /ι/: άζi`ζε κiσελερδε \ aziz kilselerde. /Γ|=β/: Ραπτινα`ν / Rabbine. Завдяки віднайденню надрядкової позначки над літерою π, для передачі звука /b/, стало можливим чіте розведення на письмі дзвінкого та глухого губних приголосних. 1.3. Передача одного звуку на письмі двома літерами: ΟÛ(ού)=υ, подовження: ουζερε` / üzere, ρουχανιε / ruhane. 1.4. Наявність у тексті усіх чотирьох літер i, i, η, η із позначкою та без позначки ' , позначкою передано подовження: ζη`κρ / zikr, οληνα` \ v \ olunan, δαι`р \ dair, σα`νια \ sania (другий). В позиції перед голосним вживався /i/: 12 α`i / ay; Μελαiκλερiν / Melayiklerin; у такий спосіб утворився дифтонг. 1.5. `Ορθοκζος = ks, ε`ζi`к / eksik. 1.6. в абсолютній більшості випадків закону сингармонізму і за рядом, і за огубленістю дотримано. 1.7. γi`νε \ yine; 1.8. /n/: Σi`πti \ simti. 1.9. Для передачі /b/ використано /p/ з надрядковим діакритиком, напр.: ταπτι`kan / tatbikan; πi`р \ bir; Κιταπη` \ kitabı. 2.0. σ з діакритиком – крапкою вгорі – вжито на позначення звука /s/: σεριφ \ şerif; söutçhe` / şüphe. Для передачі Ϝ використано буквосполучення: i`τζου`ν / için. Так само і для передачі (дж), /c/: χαδ`ζετ \ hacet, ζε`ρρεδ`ζε / zerrece. 2.1. На місці задньорядного звука /q/ не використано χ, але κ, напр.: капou`λ \ kabul; κηραατη` \ kiraati; χασiλ ελ`кελα`μ \ hasil el kelam. Тоді як для /G/ вжито літеру /k/ із крапкою вгорі: Кελε`ν \ gelen. 2.2. γγ = /ng/: Ευαγγε`λιον / Evangelion; 4 Ευαγγελιστης \ 4 Evangelistis. Відмінки: орудний – νισπε`тле / nispetle. Спрямувальний: βατανλαρημα` / vatanlarima. Місцевий: ζουμρεсинде` \ zümresinde. Висхідний: πτουλου`νμαδηγηνηδαν \ bulunmadığından. Генитив: κарηνηδασларημηζη`ν / karındaşlarımızın. Знахідний: κιταπη` / kitabı. 2.3. Займенники: вказівні: σοiле` / şöyle; iōтiου / işbu; σου` \ şu; πτου` \ bu; Зворотній. 3.0. Найбільш вживані дієслівні часи: тердζουμε` еγледим \ tercüme eyledim.

Πουληνμα`ζ / bulinmaz E`γλεσου`ν eylesün Desek dzaıçir \ desek caızdır. σοiле` δουρδου`ν / şöyle dursun; τεεσιинде`ν тeрou` \ teesisinden berü 3.1. Неособові форми дієслова: Масдари: πουληνмак` \ bulinmak; А`σινα` олмамак \ aşına olmamak; тердζουμεси` / tercümesi; дієприкметники: Λаiκος ο`λαν` \ layikos olan; ζαχп` о`лδηγη` / sahir olduğı; тeк α`γип` о`лδηγηνηδαν` \ pek ayib oldiğindan; α`νλαγiα` πiλεδ`ζεγi` \ anlayabileceği. Дієприслівники: Εσasiη ο`λουπ` / esasi olub. πτουληναραк` / bulinparak. 3.2. Синтаксичні особливості та по-

рядок слів: використана велика кількість запозичень з перської та арабської мови, напр.: *τερζουμει χαλι* \ *tercüme-i halı*. *Λε'ιλ-ου νιχα'ρ* / *leyl-ü nihar*. *Δι'v-ου μεζχετιμιζ* / *din-u mezhebimiz*, *οπιδια'ι τετσιρ* / *ibtida-i tebsir*. Регулярно повторюється арабський ізафет на позначення турецької мови перекладу: *άλ-εξ-σεβι* / *al-es-sevi* (Türkî lisani). 3.3. Аналітичні конструкції: не засвідчено. 3.4. Лексичний склад: у чималій кількості арабізми, див. вище та напр.: *μουστακμημηζην* / *mustakimimizin*. Збереженість оригінальної перської фонетики: *χημα'v* / *heman*. Передача релігійної термінології: *σ'εριφ Ραττιτ* \ *İhsoudis Xristos efendiimiz hacretleri* / *şerif Rabbi İhsous Hristos efendiimiz hacretleri*. *Μιλε'λι γα'ιρι* \ *İhsabie(γιε)* \ *Mile-i gayri İseviye(ye)*. *Ίνδιλι σ'εριφ* \ *İncili Şerif*. *Αζιζ* \ *Εκκλησι'αμηζ* \ *Aziz Ekkliisiamiz*. *Αζιζ Πα'σχαμηζ Κυριακησι* / *Aziz Pashamız KuriaKisi*. *Έωθινά Ευαγγέ'λια* / *Evtina Evangelia*; *Μελαϊκλερ* / *Melayikler*, *Πείγαμπερλερ* / *Peygamberler*; *Ρεσουλλερ* / *Resuller*, *Σεχιδλερ* / *Eşehidler*, *Ίερα'ρχησερ* / *İerarhisler*, *Ίερομα'ρτυρεσερ* / *İeromarturesler*, *Όσιοσλαρ* / *Osiolar*, *Όσιομα'ρτυρεσερ* / *Osiomarturesler*. Топоніми: *Ανατολη* \ *κηττασηνδα* \ *Anatoli kittasinda*; *Ίστανπο'λ* / *Istanpul*. Власні назви: *Ίωα'ννησ* / *İoannis*; *Ματθαίος* / *Matteios*, *Λουκασ* / *Lukas*; *Μα'ρκος* / *Markos*.

3.2. ДРУКАРНІ КОСТЯНТИНОПІЛЬСЬКОЇ ПАТРИАРХІЇ: İpadetname. – Stambulda, 1905. (Patrikhanede) // KMASp, No. 312. (Відсутня перша сторінка із заголовком та перші глави тексту. Текст починається зі стор. 130. Текст *Ήαυρετίζμου*), з котрого починається книга, являє собою мішанку грецької та караманлідіки). [22]. - Правопис: легка для прочитання усталена орфографія, яка втім дещо відмінна від решти книг стамбульського видання. 1.1. Дифтонги: *ει*. *ΐΩ* / *-Ï*/, вжито у вигляді дифтонгу: *κιουβεισιζ* / *güveysisiz*. *γγ* / *γυ*: 1.2. Діакритики: *λε* \ *πλενλερ*, *λά*: *βάρ*, *ί*: *ίδίκι*. 1.3. Передача одного звуку на письмі двома літерами: *ΟΥ(ου)*= подовження *u*: *χουζου'ρ* \ *öldu* / *huzur oldu*. 1.4. В даному тексті усі чотири літери на позначення *h* / *l* присутні: *ι, ι, η, η*. Знак *'* – на позначення голосного переднього ряду. 1.5. = *ks* 1.6. Закон сингармонізму голосних – без порушень. 1.7. Вживання на місці */y- /y/*: *για* / *ya!* *Κοιτου* / *koyn*; *γε'ρ* *γιοζουίλε* \ *yer yüzüyle*. *Fakat: ιγίτλερ* / *igitler*. 1.9. На позначення звуку */b/* використано *π*: *πα'κίρε* \ *bakire* 2.0. Відповідно *σ* – на позначення */s/*: *αλκησλη* \ *alkışlı*; *εσίδικδε* \ *eşitdikte* Для *ç*: *ιζίνδε* \ *içinde* Для */дж/*, *ç*: *δξεννε'τ* / *cennet* 2.1. Для позначення задньоязикового */q/ - /k/*: *κουζου* \ *kuzı*; *αλκησλη* \ *alkışlı*. */g/ yerine* *κ*: *κίτι* / *gibi* 2.2. Для передачі на письмі звукосполучення */y/* видавці вдалились до буквосполучення *-οι'*, напр.: *Αλληλουία* \ *Alılıyua*. В інтервокальній позиції в середній частині слова на місці */ğ/* вжито */k/*: *ε''κερ* / *eğer*. Відмінки: орудний – *σενιν* *βασητ'v* *ί'λε* / *(senin) vasitan ile*. Спрямовальний: *ινσανλαρα* \ *insanlara*. Місцевий: *ιζίνδε* \ *içinde*;. Висхідний: *Ρουχδα'v* \ *Ruhdan*. Генитив: *χαμυλελγίν* / *hamilelëgin*. Знахідний: *ολδουγουνου* / *olduğunu*. 2.3. Займенники: вказівні: *ολ* \ *ol*; Зворотній: *κενδι* \ *kendi*. 3.0. Найбільш вживані дієслівні часи: *δξεσαρε'τ* *άλήρ* / *cesaret alır*. *Σεβινεδζε'κ* \ *sevinesek* *Τζαγρησδηλα'ρ* / *çağırışdılar*. 3.1. Масдари, дієприкметники, дієприслівники. *Κιουνδεριμε* \ *gönderilme*; *πουλουνδουκδα* \ *bulundukta*; *πεσλενμις* / *beslenmiş*; *Σερεμλενιπ* \ *sersemlezip*; *Κιορου'νδξε* / *görünce*. *Za'v* *ιτμευίλε* / *can itmeğile*, такого типу мас дару надано перевагу, так само, як в біблійських текстах (*Kitab-u Şerif*). 3.2. Синтаксичні особливості та порядок слів: прямий. 3.3. Аналітичні конструкції: широке вживання сполучникових речень, насамперед із *'zira*, та *'lakin*'. 3.4. Лексичний склад: Передача релігійної термінології: *Αλλαχα* \ *Allaha*, *Αλληλουία* \ *Alılıyua*. *Μεβλουτουλλαχ* / *Mevlütullah*. Топоніми: не спостережено. Власні назви: *Ίωσηφ* / *İosif*, *Χριστοζ* / *Hristos*; *Μαρι'ανην* / *Mariyanin*.

4. АФІНИ: Kioroglu hikiagesi. – Gayetle meraklı olan ispu risalesi Kioroglu noun terdcumei halı temamiyle mounndericd oloup pos ane kadar tap idilenlere mouredcdcağdır. Афинада, Stagrianos matpaasında tap olounmpısdır. 1890 (KMASp No. 511). – Доволі цікаве, це

оповідання – містить в собі повний переклад Кьороглу, і є таким, що йому надали перевагу порівняно із усім надрукованим. Видруковано у Афінах, в друкарні Стагріана. – 1890 [23].

Правопис: орфографічна система усталена, спрощена порівняно із текстами XVIII. Ст. 1.1. Дифтонги: *νικιαχ* / *nikah* \ *α'α* = *va*. Лігатури: *γγ* / *γυ*: *νακλιγγετλερη* \ *riβαγγετ* 1.2. Діакритики: *λε* \ *πλενλερ*, *λά*: *βάρ*, *ί*: *ίδίκι*. 1.3. Передача одного звуку на письмі двома літерами: *Πολου* / *Bolu* *ΟΥ(ου)*=herhangi / *u/*. *Κγορογλουνου* \ *Köroğlunuu*. *10κγούv* / *10 gün*. *Τουνγγαγα* / *dünyaaya*. 1.4. Під- або надрядкових позначок немає. З метою передачі передньоязикові перевагу надано вживанню буквосполучень: *ρουγγασηνδα* \ *güyasında*. */a/ - /i/*: *φιλ'αv* (μεμλεκετε') / *falan*. 1.5. Розрізнення в фонологічному складі */ç/* та */s/*, найімовірніше, залежить від статусу попереднього голосного (передньо- чи то задньоязиковий): *Πρακμηζ κιτμ'σιδι*. 1.6. *τογουρδι* / *doğurdı!* *Κηζη ογλανα κιοστερουπ* / *kızı oğlana gösterüp*. *παγλαγout* / *bağlayub*. *Βιρουπ* \ *viürp*. *Σαντικτα'v* *τζικαρουπ* \ *sandiktan çıkarup*. *Κισηρα'κ* \ *kısrak?* *Ασικ ετιδ'* \ *aşik etdi*. 1.7. *έγερ* / *eđer*. *κοδουλα'ρ* / *koydular*. *Ουίξουδα'v* \ *uykudan*. 1.8. В оповіданні на аркуші, що в нашому архіві пронумеровано як dsc07289, на двох наступних один за одним рядках спостережені відмінні траслітерації: 1. *παζουπενδ*, 2. *παζουμπενδ* \ *pazubend* (*pazibend*). *Σι'μιτι* / *simti*. 1.9. *μπου* - *bu*. *Παπανα* \ *babana*. 2.0. *σ* - */s/*: *σου* / *şu*. *Α'σικ* / *aşik*. *τεσεκюур* / *teşekkür*. *Όνπεс* / *onbeş*. *Τξ* = *ç*: *τζοτζουγουν* / *çocuğun*. 2.1. *κετζε* / *gece*. */q/-k/*: *κοτζакаρη* \ *kocakarı*; *κη'ζ* / *kız*. *γγ* = *γυ*. *Τουνγγαγα* / *dünyaaya*. 2.2. *ο'vδανсонvpa* \ *ondan sonpa*. Відмінки: орудний–*каμτζ'γίλα* / *katçığıla*. Спрямовальний: *15 γιασηνα* \ *15 yaşına*, . Місцевий: *Πολουτα* \ *Bolu'da*, *ο'рата* \ *orada*. Висхідний: *Ουίξουδα'v* / *uykudan*. Генитив: *Κγορογλουνου* \ *Köroğlunun*. Знахідний: *αδηνη* / *adını*. *κιλτζη* *τζекит* / *kılıcı çekip*. 2.3. Займенники: вказівні: *ό βαки ки* \ *o vakit ki...* *ο'λ μαχου'δ таγγα'...* / *ol mahud taya ...* Зворотній: *κεντιν'* / *kendini*. 3.0. Найбільш вживані дієслівні часи: *ραχат олτουлар* / *rahat oldular*. *Еβлат тоугурди* / *Evlât doğurdı*. *Плж келелим* \ *biz gelelim*. *Киондери'v* / *Gönderin*. *О'лсону'vда* / *olsun da*. *Китми'сиди* / *Gitmişidi*. *Σακларларηδη* \ *saklarlarıdı*. *Πρακμηζ κιτμ'σιδι* \ *birakmiş gitmişidi*. *Келетζε'квин теγ'* / *geleceksin deyi*. *ζαπερ βερμε'ζинηζ* \ *haber vermezsiniz*. *Киде'рηη* / *giderim*. *Ките* \ *tourdου'γ* / *gide durdu*. 3.1. Неособові форми дієслів: масдари, дієприкметники, дієприслівники. *'акса'м олдукта* \ *akşat oldukta*. *Πρακη'π* \ *birakip*. *пуγγууу'u'п'* / *büyüyüp*. *Δεγινδξε* \ *deyince*. *Ο'λμα'γθλε* \ *olmağile*. *Кетземеде'v* / *geçmeden*. *Δαγγана'μαδηγημδα'v* / *dayanamadığımdan*. *γγολδα* \ *kıpek* / *yolda giderken*. 3.2. Синтаксичні особливості та порядок слів: інверсії не спостережено. 3.3. Аналітичні конструкції: порядок слів відповідає нормам турецького синтаксису. Відсутні й аналітичні конструкції. Проте в чималій кількості – речення, що розпочинаються зі сполучників *λα'κiv* / *lakin...* *елбетте* \ *elbette*. 3.4. Лексичний склад: збереженість фонетики перських запозичень: *ζεμα'v* \ *zeman*. *Χε'μαν* / *heman*. Стилїстика тексту вимагає використання "етикетних" кліше та складних дієслів, напр.: *(babası için)* *Тевпτη'χ ε'γλεди* \ *tenbih eyledi*. Передача релігійної термінології: не спостережено. Топоніми: *Πολου* / *Bolu*, *Τζαμλη* (*τζαμπλη*) \ *те'λ дирлер* \ *Camlı Bel (dirler)* (назва пагорба в місті Болу, де мешкала мати сина Кьороглу). Власні назви: *Χασαν* \ *Hasan*, *Πενλη* \ *Penli* (*hanım*). *Καρα βεζιρ* / *Kara vezir*. *Αϊβαζ* \ *Ayvaz*.

Kitapı Şerif PALAİA DİATH'IKI. Yani Eski Vasiyet ki Teyratı şerif te fenilir. Açık türkçe lisana Tercüme olounup. At'ınada, Georgi Polymernin pasmasında tapolounmuştour. 1838.– Великої Книги Давній Заповіт, тобто Старозавітний Заповіт, що його ще називають Священною Торою. Перекладено на зрозумілу турецьку мову. Надруковано в Афінах, в друкарні Георгія Полімери. 1838 [24]. Правопис: На початку тексту, на першій сторінці, прямо під назвою, читачеві наведено наступну таблицю, що пояснює правила прочитання караманліської абетки:

Harfların basılarını ve tarza okumak için tarif: - Вказівка, щоб читати певні літери та спосіб: Üzeri noktalı K – nokta ile үк gibi okuna, mesela kece, kiüzel – к з крапкою вгорі – щоб читали як үк, наприклад... Üzeri noktalı П - nokta ile пт ***, mesela baba barmak - п з крапкою вгорі – щоб читали як пт, напр. ... Üzeri noktalı T– nokta ile vt mesela dedi demir - т з крапкою вгорі – щоб читали як vt, напр. ... Üzeri noktalı T +z – nokta ile vtз *** mesela cüce dcan, - т з крапкою вгорі + з – щоб читали як vtз (дж), напр. ... Tз noktasız, tzetin okuna, mesela tcicek tcün ki – тз без крапки, то щоб читали складно, напр. ... (ч) Üzeri noktalı C – nokta ile ince okuna, mesela şarap şise – с з крапкою вгорі – щоб читали "тонко" (ш), Üzeri noktalı O – nokta ile hakeza okuna, mesela ölüť öksüz – о з крапкою вгорі – щоб читали знов таким чином (ьо)

Üzeri noktalı Ω – nokta ile hakeza okuna, mesela ützc ütçüm – Ω з крапкою вгорі – щоб читали знов таким чином (як) (ьу). η – kalın okuna mesela kırmız'ı kil'iz – η читати як задньоязиковий ("твердо"), напр. ... i – indze okuna mesela yüyümi kilit' yüyümi – i читати як передньоязиковий ("м'яко"), напр. ... Bakı harflar antetan herkesin bildiği kipi okouna. – всю решту літер читати геть так як усі знають. Як можна побачити з наведеної таблиці, а також із вищезгаданої нами статті проф. др. О. F. Sertkaya, так само присвяченої караманлійській транслітерації, в процесі друкування караманлійської літератури траплялись численні спроби впорядкувати та стандартизувати правопис, проте, незважаючи на ці поновлювані час від часу спроби, єдності в караманлійській орфографії так і не було досягнуто, процес же мовної стандартизації тривав до ХХ століття.

6. САМСУН. Αναστασιου Δαμιανιδου. Evangeliki Melissa Tritomos Eis Duo Glossas; İera Mitropolis Amaseyas, Eikuklios, Αναστασιου Δαμιανιδου. Samsun, 1912. – Євангельська бджола, складається з 33 проповідей автора, зібраних у три томики. Друкарня О Геліос, Амиссос (нині Магмудпаша, Кападокія) [31]. Стор. 2. Передмова, написана митрополитом Амасійським Германосом 20.09.1908 р. Стор. 2v. Передмова, написана автором, А. Даміанідісом, 30.11.1911р. Сторінки А-г: настанови Філіпа Пападопулоса щодо передачі проповідей. Сторінки 1–64: одинадцять з щорічних недільних проповідей на тему Євангелія. Напис на обкладинці: 2.cilt,basinda. Aboneler listesi, 3. cildin sonunda yer alacaktır. – том 2-й – у друці. Список передплатників буде надрукований у кінці тому 3.

Правопис: орфографія стабільна. Перші три сторінки – грецькою. Дифтонги: ει. \Ω\ - /Ü/: πουληνη γιορ / buliniyog. Лігатури: \φο/: (α' λσα' κ) κιονουλληνη \ (alçak) gönüllüğü; \α/: α' χλιακλαρη / ahlakları; γγ \ yoktur. 1.2. Діакритики: \ε \: δινλειζιλέρ / dineyiciler, \ά/: каранлхкдā / karanlıkdā, \ι/: terin / derin. Крім того, для передачі /a/ використано /a/ із крапкою вгорі: Πελά \ belâ. 1.3. Передача одного звуку на письмі двома літерами: ου'voutou'π / unutup, ΟΥ(ου) = u uzaması: πουτλαρα' / putlara. 1.4. В даному тексті чотири літери ι, ι, η, η вжито з розрізненням за рядом. При цьому знак ' позначає передній ряд: α'χλιακλαρη / ahlakları; αίνλερι / ayinleri; ιδερ / idiler / ider idiler. Βακτηνδā \ vaktında. 1.5. Ξ = ks, αξηση \ aksisi. 1.6. Хоч і досить рідко, все ж спостерігається порушення вокальної гармонії, напр.: ποζουληδ' \ bozuldi. τογμης ο'λδηγη / dođmuş oldiđi. Цікаве порівняння, ελινιζι α'νλερε ου'ζαδην \ elinizi anlere (onlara!) uzadin. 1.7. για'νη \ yani. Πουτπερεσλιγι'v / putperestliđin, 1.8. /n/: πti \ mtı. 1.9. /b/ yerine \π/: πόγιουκ \ büyük, ποζουληδ' \ bozuldi. 2.0. σ – /s/: τογμης / dođmuş; καρτασαρ / kardaşlar. ç: κερτσек \ gerçek с: πζρα' / icra 2.1. \κ/: κοурπα'v / kurban 2.2. На початку слова на місці \η\ - \κ/: κελδι \ geldi. /ng/ yerine /vk/: ζενκiv \ zengin. Відмінки: орудний – ζενкiv ile μου'τεπερ'p \ zengin ile muteber; тірле / birle. Спрямувальний: δουνγiαγiα' / dünnya. Місцевий: \ελλερинδ'eki \ ellerindeki. Висхідний: παληκτζηларδā'v \ balikçılardan. Генитив: α'λεμιν хеласлхση / alemiñ helasçısı. Знахідний: \Αλλαχη / Allahı. 2.3. Займенники: вказівні: σουндā'v \ şundan; Зворотній: не спостерігли. 3.0. Найбільш вживані дієслівні часи: самсунську мовну редакцію відрізняє від

решти регулярне та часте використання теперішнього актуального часу на -yog : ταβση' εδιор \ tavsiye edior. Крім того, вжито часи: Μουζδελεριμ \ müjdelirim. Σουνα'p ηδη \ sunar idi Σοι'λεγετζεγιμ \ söyleyeceđim. Η'ολατμακτα' ο'λουπ / islatmakta olup тощо. 3.1. Неособові форми дієслова: масдари, ταβση' ετμεк / tavsiie etmek. Дієприкметники: ταπηνηκларηνδā'v \ tapındıklarından; τογμης ο'λδηγη / dođmuş oldiđi, εμανετ ο'λгна'v / emanet olanın. Дієприслівни. О'ларα'κ / olarak. Ναζα'p εδιπ / nazar edir. 3.2. Синтаксичні особливості та порядок слів: часто використовувались афікс діячв -ci / - ıcı: себит'zi' / sevici; динлей'ci / dinleyici; Буквосполучення на позначення /й/: дουνγiαγiα' / dünnya. 3.3. Аналітичні конструкції: практично не зустрічаються. 3.4. Лексичний склад: децю відмінна від літературної турецької мови лексика, ймовірно, відчутний вплив місцевих причорноморських діалектів. Арабською запозичення вжиті ясно, крім того, трапляються запозичення зі слов'янських мов, напр. μα'γαραларδā βε коуліпталарδā / mağaralarda ve kolibalarda. Передача релігійної термінології: \Αλλαχη \ Allahı. Χα'μт ου'σενā' \ Hamd u sena. Топоніми: Βηθλεεμ / Vifleem.

7. ОДЕСА. Ηεκιαγεί Σαχ Ισμαηλιν тарихі τεβελлиουδ βε терпигеис иле мouteαδιδ. Ελληνικον βιβλιοπολειον εν Οδησσω. 1912 // KMASp No. 520. – (Hikaye – i Şah İsmail ile G'ülüsar hanum). – Оповідання про шаха Ісмаїла, тобто його народження, і виховання, і ще багато іншого. – Грецька бібліотека у Одесі, 1912 [33]. Правопис: орфографія усталена, наявна певна система буквених позначок, правила вживання якої практично не порушуються. Дифтонги: ει. \Ω\ - /Ü/: записано у вигляді лігатури. Напр.: лігатура \γιο/: Κυγιουλουζα'p χανουμ / Güllüzar hanum; γιο'лкесинд'ε \ ülkesinde; дουνγiαδε / dünnyada. При використанні үґ у вигляді лігатури (плюс наступне -ю), у вимові другий ү зникає, подовжуючи при цьому, так само як – ğ -, наступний за ним голосний: дουνγiαде / dünnyada. 1.2. Діакритики: \ε \: ριβαγет / rivayet, ідерлер / iderler; ζιαδε / ziyade; \ά/: βάρ / var; Гаγет \ gayet; \ι/: іди; Ζουριετι \ zuriyeti. 1.3. Передача одного звуку на письмі двома літерами: ΟΥ(ου) = подовження u: πουνουv / bunun; κγiουv / ğün; πάδεχου / badehu. 1.4. В даному тексті вжито літери ι, ι, η, η, при чому знак ' позначає передній ряд: \η/: σαλτανатη / saltanati; ναμαζηνη \ namazını; ελινε / eline; σιζ / siz, тір / bir. 1.5. \κς\ = \ks\, νε ε' \κογιμιζ\ βάρ / ne eksijimiz var. 1.6. Випадків порушення закону вокальної гармонії не спостережено. 1.7. Не лише початковий /y/, але й /q/, \η\ в середині слова були передані за допомогою літери \y/: γγiουηδι / yokidi. Γγiερινε \ yerine. ε' \κογιμιζ\ \ eksijimiz; γινε / yine. При сполученні двох голосних надавалась перевага літері \ι/: φαїδā \ fayda (відмінність від інших текстів). 1.8. Приголосний /d/ передано літерою δ, тоді як в решті караманлійських творів спостерігаємо \t\, напр.: σεχринде / şehrinde; дουνγiαде / dünnyada; даχη \ dahi. Виняток Кантахар / Kandahar (ймовірно, історична традиція написання?). Так само у буквосполученні /md/: σιμди / şimdi. 1.9. Разом з тим, в словах "із загальноприйнятою традицією написання" вжито /p/: тір / bir; сапта'x / sabah; тоді як сполучень із πт' - немає. 2.0. Літерою σ передано /ş/: соиле \ şöyle; паттшах \ padişah; Істе που \ iste bu. Для ç: тзкеσηниз / çekesiniz; Керттзек \ gerçek. 2.1. Для передачі /q/ знову використано \κ/: κηтрагην \ kis(tr)agın. 2.2. Сонорні /nr/: со'vpa \ sonra. Відмінки: орудний – сенv иле \ senin ile. Спрямувальний: тахтима' (о'тура' іди) / tahtima (otura idi), сеγγихагата' / seyahata. Місцевий: Падишахiv кароשהнδā / Padişahın karşısında;. Висхідний: сарайндāv \ sarayından. Генитив: γγiανηνδāкivηv \ yanındakinin. Знахідний: Везирη / Veziri, хиркаларη / hikaları. 2.3. Займенники: вказівні: немає. Зворотній: кенди'v / kendin. 3.0. Найбільш вживані дієслівні часи: ах тзкеσηниз / ah çekesiniz. Пашηνη сallaде / başını salladı, О'лмади / olmadı. Ах тзке'рим / ah çekerim. олсούν / olsun. Тзхкалμη пакалμη / çikalım bakalım. 3.1. Неособові форми дієслова: масдари: (νε) демек \ ne demek, Дієприкметники: пєv о'лдиуладєv со'vpa \ ben

öldükden sonra. (χατηρημά) κελὲν \ hatirıma gelen; Τζαὐλοδουγουνου \ çaldıđunu. Дієприслівники: Κηλητ \ kılıp; ο̇τουρουπδα / oturupda; δουρουκεν \ dururken. Δεγι̇ ε̇μρ̇ εγλητ̇ \ deyi emṙ eyleip. 3.2. Синтаксичні особливості та порядок слів: прямий порядок слів, діалогічний стиль мовлення (речення з прямою мовою). 3.3. Аналітичні конструції: при передачі прямої мови використовуються дієприслівники на -ip та знаки пунктуації, зокрема кома та довге тіре (система пунктуації в караманлідіці – явище порівняно пізнє, від 19 ст.). 3.4. Лексичний склад: широке використання прислів'їв: Ποῦ δουνιαδῆρ ἄδαμα̇ δερῶ ο̇λουρ, ἄμα δερμάνδα πουλουνου̇ρ / bu dünıadıř adama deṙ olup amma dermanda bulunur. Перська лексика, напр. : χε̇μαν \ ḥeman. Передача релігійної термінології: σαπαχ ναμαζηνῆ κηλητ̇ \ şabah namazını kılıp; ἔλχαμδουλιλλαχ̇ \ Elhamduillah. Ἀπτεστ̇ ἄλητ̇ / artest alıp; ἱ̇κι̇ ρικα̇τ̇ / iki rekat. Χουδαδῆρ / Hudadır. Μεβλα / Mevla. Ἰνσαλλα̇χοу τε̇α̇λια / İnşallahu Teala. Топоніми: Ἀτζε̇μ γιολκεσινδ̇ε / Acem ülkesinde, Κανταχάρ σεχρινδ̇ε / Kandahar şehrinde. Власні назви: Σα̇χ̇ " Ισμαη̇λ / Şah İsmayil; Κυιουλουζα̇ρ χανουμ̇ / Güllüzar hanım. Ο̇λ̇δ̇εμ χανημ̇ \ Oldem hanım.

Висновки: як можна побачити з кількох проаналізованих вище писемних караманлійських пам'яток, з огляду на особливості мови та орфографії усіх їх видається можливим об'єднати у три наступні місцеві редакції: 1. Венеція - Бухарест – Самсун. Незважаючи на те, що венеційське видання дещо відмінне за орфографією від бухарестського, обидва тексти являють собою найбільш архаїчний з відомих на сьогодні спосіб орфографічної передачі турецької мови засобами караманлійського письма. 2. Стамбульське – Афіньська редакція. Тексти за походженням з Афін в цій групі за кількома особливостями, втім, наближаються до бухарестських, тобто чітка різниця між редакціями відсутня, а межа між ними, принаймні з огляду на незначну кількість поданих текстів, здається розмитою. 3. Приватні друкарні Афін та Греції (на підставі проаналізованих нами восьми інших караманлійських текстів походженням з Салонік, що не увійшли до матеріалу даної статті). Тексти цих друкарень демонструють, що питання уніфікації караманлійської орфографії не сходило з порядку денного від середньовіччя до початку 20 століття: в Афінах на основі домовленості та багаторічного досвіду практичного використання була нарешті створена спеціальна система діакритиків, процес вдосконалення якої і пошуків тривав. За основу тут було узяті стамбульські патріарші видання, проте застосовувався ряд змін.

На разі здається передчасним робити висновки про приналежність до тієї або іншої групи караманлійських текстів походженням з Одеси, оскільки вони також представлені невеликою та недостатньою для презентативних висновків кількістю (4 книги). Попередні спостереження приводять нас до думки, що за орфографією друковані в Одесі караманлійські книжки ближчі до стамбульської редакції. Разом з тим, особливості тексту народного оповідання про шаха Ісмаїла [2, с. 25], що має оригіналом якесь стамбульське видання, демонструє більшу схожість на тексти західноєвропейських видань. Накінець варто зазначити, що караманлійські тексти приазовського походження (т. зв. "українська караманлідіка"), ймовірно в силу того, що усі вони дійшли у рукописному, а не друкованому, варіанті, демонструють не схожу на жодну з вищевказаних нами редакцій або груп, вироблену внаслідок спеціального тривалого досвіду переписування та адаптації систему письма.

Слід також наголосити, що, ведучи мову про караманлійську писемність, доцільніше було б вживати не поняття літературної турецької мови або ж мовної норми, а радше вести мову саме про місцеві мовні редакції, що на момент створення пам'яток іще стадії літературності та унормованості повною мірою не зажили.

В результаті порівняння мовних особливостей пам'яток на рівні фонетики, морфології, лексики та частково синтаксису ми дійшли висновку про те, що караманлійська

писемна спадщина може вважатись єдиним з мовної точкою зору цілим, утворюючи єдиний масив текстів, що має підлягати комплексному лінгвістичному та літературознавчому вивченню. У такий спосіб ми дійшли попереднього висновку про можливість умовно говорити надалі про існування західноєвропейської, північно-причорноморської та анатолійсько-балканської місцевих редакцій караманлійської писемності з огляду на орфографію, та мовну приналежність їх до цілісного масиву турецькомовної писемно-літературної спадщини.

У 1961 році автор розвідки про дванадцять балканських та малоазійських варіантів православної молитви "Отче наш" ("Πετεριμζ"), Παμπουκη Ι.Τ. [4, с. 27], зазначав, що змістовна єдність, проте стилістична відмінність текстів означеної молитви не може бути поясненою місцевими редакційними відмінностями, оскільки ним були засвідчені істотно стилістично відмінні варіанти походженням з того самого місця, і навпаки, однаково стилістичні варіанти виникали в досить віддалених географічно місцевостях. Відповідь на питання, наскільки слушною може здаватись зауваження Памбукіса стосовно інших, набагато більш розлогою за обсягом караманлійських текстів, стане можливою, на наш погляд, лише після уточнення класифікації віднайдених текстів, більш тривалого та деталізованого їх вивчення на взірць приналежності до кожної з попередньо визначених редакцій, а також поповнення прочитаного й вивченого з філологічної точки зору караманлійського текстового масиву. Уже попередній погляд на особливості місцевих текстових редакцій робить можливим виокремлення комплексу питомих для кожної з них рис орфографії, що його образно можна назвати "караманлійською абеткою". Така "абетка" або наближує, або ж віддаляє караманлійські друкарні та видавців одне від одного, допомагаючи робити припущення про існування особистих та ділових контактів православних тюркофонів. Це дозволяє нам сподіватись на те, що покращення обізнаності у картині обігу караманлійської літератури та давничу діяльність дозволить тюркологам з легкістю атрибутовувати караманлійські тексти невідомого авторства та походження, принаймні встановлювати, в якому інтелектуальному середовищі вони були оформлені.

Перспективи дослідження: Як відомо, перші видання караманлідікою були розпочаті у Венеції та інших містах Західної Європи від 1560 років. Караманлійські ж тексти, що дійшли до наших днів, відомі лише від початку 18 століття. Перші видання релігійно-літургічних текстів караїмською тюркською мовою гебрійськими літерами було розпочате від 1560-х років в містах Західної Європи, насамперед у Венеції. Проте перші тексти караїмською мовою, відомі сьогодні, датовані початком 18 століття [Інформація, яку в процесі інтерв'ю 07.2008 р. в м. Тракай, Литовська республіка, надала нам польська караїмка – дослідниця Маріола Абковіч, учасниця літньої школи караїмської мови, за що їй особисто та усій караїмській громаді висловлюємо свою щирю подяку]. Гіпотезою провідного наукового співробітника Державного наукового – дослідного центру елліністичних досліджень історика Евангелії Балти є міркування про те, що так само і перші переклади православної релігійної літератури вірмено-кипчацькою мовою були здійснені приблизно в ті ж часи в осередках книгодрукування Західної Європи, насамперед вправної у друкарських технологіях Венеції. Тому надалі перспективним здається досліджувати проблеми походження, авторства та орієнтації та мовний стандарт перекладів християнської (здебільшого православної) літератури як караманлідікою, так і караїмською та вірмено-кипчацькою мовами в комплексі, припускаючи, що її створення від середньовіччя до модерних часів могло відбуватися в наближених одне до одного колах. Саме такий погляд, сподіваємось, дозволить привнести нові знахідки у вивчення історії тюркських мов.

1. *Дмитриев Н. К.* Материалы по османской диалектологии. Фонетика "караманликого" языка // Записки коллегии востоковедов при Азиатском музее Академии наук СССР. Том 3. Выпуск 2. Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1928. – С. 417–458; 2. *Друца І. М.* Грекописемне (караманлійське) тюркське народне оповідання "Шах Ісмаїл" (Одеса 1912р.): спадкоємність автохтонної традиції та варіативність // Вісник КНУ. Фольклор та етнографія. – К., 2009; 3. *Друца І. М.* Карбована в камені караманлідика Кападокії // Східний Світ. – К., 2007. – № 1. – С. 98–106; 4. *Друца І. М.* Тюркомовні варіанти молитви "Отчеша" в Причорномор'ї // XII Сходознавчі читання А. Кримського. – К., 2008; 5. *Ожегов С. И.* Очередные вопросы культуры речи // Вопросы культуры речи. – М., 1955, в. 1. – С. 14–15; 6. *Ожегов С. И.* Словарь современного русского литературного языка. – М., 2005 (Интернет-издания); 7. *Селищев А. М.* Черки по македонской диалектологии. – Казань, 1918. – Т. 1; 8. *Ağca Feriuh.* Hıristiyan Karamanlı Türkleri ve Karamanlı Ağzı üzerine // Türkbilgi. – 2006, 11. – S. 3–18; 9. Apantizma tis hristianikis pisteos, yani Gülizar-ı İman Mesihî. – Asitanede, 1803; 10. Apostolos, yani aziz apostolosların (resulların) amellerinden... medzmuası. Dersaadetde Galatada, Mahnudie dzaddesinde 19 numeroli mağazada. 1900 senesinde (tipus A. Koromila). Kitaptız Markopolos ve HadızıQannou Tarafından nesr olındı. // T 183.15 100 Gen; 11. *Balta E.* Karamanlidika. Additions 1584–1900. Bibliographie analytique. – Athènes, 1987; 12. *Balta Evangelia.* Karamanlidika Nouvelles Additions et Compléments. Δελτιο Κεντρου Μικρασιατικων Σπουδων. Χαλκου Μεταλλιον Ακαδημιος Αθηνων. Τομος ουδουοο. – Αθηνα, 1990–91; 13. *Balta Evangelia.* Karamanlidika XXe siecle Bibliographie Analytique. – Athenes, 1987. – 184 s; 14. Cümle seneni'n kırıakilerine tzevar ve' nasaatla'r. (Bortoli Antonios Pasmatzitan. 1756. Con licenza de' Superiori, e Privilegio). – Venedikte, 1756. Kıkko Μοναστηρι τζεματεννεν'; 15. Didaskalia ve " Paisios Alahin keremiylen Arhiepiskopos..." . – 10 sayfa Karamanlica, 2 Rumca, 2 Rusça; 16. *Dryga Ilyna.*

Karmanlı yazılı edebi geleneğinin tarihi üzerine: Ukrayna'daki eserler // 14. KIBATEK Edebiyat Sempozyumu. Gagauz Kültürü. 6–10 Ekim 2007. – Moldova, Kişineu. – S. 127–133; 17. *Dryga Ilyna.* Türkçenin tarihinde Anadolu, Selanik ve Ukrayna Kırım - Azak Karamanlıcası // BAL-TAM Güney Doğu Avrupa Kongresi. – Zagreb, 11.2007. – S. 12–30; 18. *Dryga Ilyna.* Ukrayna'daki Karamanlica Yazıgırları: Türk Dili tarihine ve araştırma perspektiflerine dair // ICANAS – 38. – Ankara, Eylül 2007. – S. 587–598; 19. *Eckmann Janos.* Anadolu Karamanlı ağızlarına ilişkin araştırmalar // AÜ Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi. Cilt VIII Sayı 1–2 Mart-Haziran 1950 (b).- C. 168; 20. E'geir'dion Xrysa'ntou Patriarhoy Ierosolymon. - Buharesto... Kara Mina Martion, 1768; 21. Grammatiki grekiko – tiurkiki. 1812 // SL Sci.Lang. 477.63 c. 2 33315 aub Gen; 22. İpadetname. – Stambulca, 1905. (Patrikhanede) // KMASp, No. 312; 23. Kioroglu hikiagesi. – Afınada, 1890 (KMASp No. 511); 24. Kitapı Şerif PALAİA DIATH'IKI. – At'ınada, 1838 // T 64.2.38.Gen; 25. Kolay İman Nasihatou. – Venedikte, 1806; 26. Proskinitarion, tu agiou Orous. Askitilerin manastırların... – Hristianların kifayettigi... – Venedikte, 1806; 27. Salaville S., Dalleggio E. Karamanlidika. Bibliographie analytique d'ouvrage en langue Turque imprimés en caractères Grecs. I. 1584–1850. – Athènes, 1958; 28. Şerif Kılavuz. Bahçe çiçeği misali seçici, Kayderülü ve... – Asitanede, 1835; 29. *Sertkaya Osman F.* Grek Harflerile yazılmış Anadolu Karamanlı Ağzı Metinleri Üzerine // Journal of Turkish Studies. Türklük Bilgisi Araştırmaları (Günay Kut Armağanı). Edited by: Şinasi Tekin & Gönül Alpay Tekin. Vol. 28 / II, 2004. – S. 1–21; 30. Teiou kai ierou Evangelion... – İstanpolda, 1866–1868. (İncili Şerif); 31. Αναστασιου Δαμιανιδου. Evangeliki Melissa. Tritomos eis... – Samsoun, 1912; 32. Δελτιο Κεντρου Μικρασιατικων Σπουδων. Χαλκου Μεταλλιον Ακαδημιος Αθηνων. – Τομος εκτος. Αθηνα, 1986–87; 33. Ηεκιαγεΐ Σαχ Ισριαη... – Ev Oδουσω, 1912 // KMASp No. 520.

Надійшла до редколегії 20.05.09

Н. Ісаєва, канд. філол. наук, доц.

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕПІСТОЛЯРНОЇ ПРОЗИ САНЬ МАО

Сань Мао (1943–1991) – тайваньська письменниця, яка вирізняється проголошенням у своїх творах принципу "вільного життя". У статті розглядається її епістолярна збірка "Задушевна розмова". Проводиться теза про стильову неоднорідність збірки, що імітує живе спілкування. Стиль листів Сань Мао суголосний стилю листів-запитань. Серед формальних особливостей епістолярії вирізняються інтимізовані звертання, оригінальні побажання, тематично об'єднуючий епіграф та післямова. Образна система збірки асоціативно пов'язана із символікою творів класичної китайської літератури.

San Mao (1943–1991) is a modern Taiwanese writer. She seems to be unique in promoting in her works the principle of "free life". The collected epistolary works "Heart-to-heart talk" is in the focus of the article. It is stated that the styles of the letters in the book are different, that makes an effect of direct communication. In every other San Mao epistle her style resembles the style of every author of letters. Among formal features of the letters are intimate addresses, original wishes, epigraph and afterword are united by one topic. The symbol system of the book has associative relation with the masterpieces of classical Chinese literature.

Сань Мао 三毛, справжнє ім'я Чень Шупін 陈懋平 (1943–1991) – тайваньська письменниця, яка своєю незвичайною долею і втаємничено відвертою прозою полонила серця китайських і зарубіжних читачів у 70–90 рр. ХХ ст. Критика заговорила про неї в контексті нової жіночої прози, репрезентованої в літературі Тайваню такими письменницями як Ай Цюньцун 哀琼琼, Цзянь Сююнь 蒋晓云, Ляо Хуей-ін 廖辉英, Лю Сюлянь 吕秀莲, Чжу Сюцзюань 朱秀娟, Лун Ін-тай 龙应台 та ін. Твори кожної з них вирізнялися власними неповторними рисами, однак всі вони, як запевняє Цяо Іган, продемонстрували розвиток нового напрямку в літературі, об'єктом і головною темою якої стала **сучасна жінка** [6, с. 195–196] – роздуми на її долю, усвідомлення її життєвих орієнтирів, розкриття її неповторного внутрішнього світу, образу мислення та глибини почуттів, з рештою, розвиток нової системи цінностей у світлі сучасного гуманізму. Все це притаманно й творчості Сань Мао. Проте було б помилково зараховувати її твори до феміністичної прози, і взагалі, до будь-якої літературної течії чи напрямку, оскільки її непересічна особистість, виключність її дивної і трагічної долі, виносять постать Сань Мао поза будь-які умовності (як у поглядах, так і в творчих уподобаннях).

Проза Сань Мао автобіографічна, до того ж, розуміння нею життя тісно пов'язане з поняттям "**свобода**". Подорожуючи за покликом серця, вона змогла усвідомити вартісні основи життя – *волю і свободу*. В період життя і творчості Сань Мао на Тайвані встановився єдиний державний устрій (політичні протиріччя залишилися в материковому Китаї), західна культура впливала на масову свідомість і привертала увагу митців до особистого життя людини. Сань Мао у своїх творах з позиції власного "Я" відчуває й пізнає світ, оцінює життя. Тому в її творах нова доба поро-

джує нову свідомість, яка проявляється у двох площинах [5, с. 121–122]:

1. Схвалення особистої свободи людини.

Сань Мао відкинула старі традиційні уявлення про жіночі чесноти і подорожувала світом. За коротких 48 років життя вона відвідала 59 країн. Новий природний стиль письма та романтизована поетика творів визначили її неповторний багатий художній світ. Вона стала невтомною дослідницею людського життя. Подорожуючи світом, вона побачила чимало прекрасного й дивовижного, і разом з тим пройшла крізь труднощі й незгоди. Захоплюючись красою навколишнього світу, вона пізнавала цінність людського життя і творчості. Ця цінність була знайдена у свободі особистості. "*Свобода – це найдорожча річ, а свобода душі – це те, що ми повинні найцініше утримувати*", – підсумувала письменниця у збірці "Глачуши верблюд".

Сань Мао завжди наполегливо шукала *сенс людського життя*. Її власне життя і творчість стали символом прагнення й дошукування цього сенсу. Сучасні дослідники, зокрема Лю Супін та Чжай Сичен, знаходять в її новелах те творче світосприйняття, яке було запроваджене ще давньокитайським філософом Чжуанцзи – невимушеність і легкість (природність) у пізнанні навколишнього світу і себе самого, а також відвертість та широчина у виголошенні пізаної істини широкому колу читачів.

2. Співчуття "рабській" (упокореній) долі інших.

У своїх творах Сань Мао показує всілякі обставини життя (пов'язані як із соціальними умовностями, так і природою людини), які перешкоджають волевияву особистості. Досвід власного вільного життя дав їй можливість піклуватися несвободою оточуючих людей. Це піклування подібне до пошуку радості життя, яке дарує відчуття піднесеності, піднімає над пусткою буденщини.

Епістолярна збірка "Задушевна розмова" (谈心) побачила світ у 1985 році. Вона являє собою зі-